

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

(version lituanienne)
2003 m. rugsėjo mėn.

Europos Žmogaus Teisių Teismo Kanceliarijos
informacinis dokumentas

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
Istorija, struktūra ir veikla

I. ISTORIJA

A. 1950 m. Europos Žmogaus Teisių Konvencija

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija buvo parengta Europos Tarybos rūmuose. Ji buvo pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje ir įsigaliojo 1953 m. rugsėjo mėn. Jos autorių tikslas buvo pradėti įgyvendinti kai kurias teises, skelbiamas 1948 metų Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.
2. Konvencija užtikrina visą eilę pilietinių ir politinių teisių bei laisvių¹, be to, taip pat kontroliuoja, kaip valstybės narės vykdo priimtus įsipareigojimus. Tam buvo sukurtos trys institucijos: Europos Žmogaus Teisių Komisija (įkurta 1954 m.), Europos Žmogaus Teisių Teismas (įkurtas 1959 m.) ir Europos Tarybos Ministrų Komitetas, susidedantis iš valstybių-narių užsienio reikalų ministrų arba jų atstovų.
3. Pagal 1950 m. Konvenciją valstybės-narės, privatūs pareiškėjai (asmenys, grupės asmenų ar nevyriausybinės organizacijos) tuo atveju, jei valstybė yra pripažinusi privačios peticijos teisę, galėjo pateikti peticijas prieš vieną ar kelias valstybes-nares dėl Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimų.

¹ žr. Priedą Nr. 1 (svarbiausių straipsnių sarašas)

Pirmiausia skundai būdavo peržiūrimi Komisijos, kuri nusprendavo dėl jų priimtumo. Tokiais atvejais, jei skundas būdavo paskelbtas priimtinu ir nebuvo pasiektas taikus susitarimas, Komisija parengdavo pranešimą, kuriame išdėstydavo faktus bei savo nuomonę dėl bylos esmės. Pranešimas buvo siunčiamas Ministrų Komitetui.

4. Tokiu atveju, jei valstybė-narė atsakovė pripažindavo Teismo jurisdikciją privaloma, Komisija arba bet kuri susitarianti šalis trijų mėnesių bėgyje nuo pranešimo išsiuntimo Ministrų Komitetui datos, galėdavo perduoti bylą galutiniam ir privalomam Teismo sprendimui. Privatūs asmenys neturėjo teisės pateikti skundą Teismui.

Jeigu byla nebūdavo perduodama Teismui, tokiu atveju Ministrų Komitetas spręsdavo ar buvo pažeistos kokios nors Konvencijos teisės ir, esant pažeidimams, priteisdavo valstybei-narei išmokėti nukentėjusiajai pusei teisingą kompensaciją. Ministrų Komitetas tai pat buvo įpareigotas prižiūrėti sprendimo vykdymą.

B. Tolesnė raida

5. Nuo Konvencijos įsigaliojimo datos buvo priimta vienuolika ją papildančių protokolų. Protokolai Nr. 1, 4, 6 ir 7 papildė sarašą garantuojamų teisių ir laisvių, o Protokolas Nr. 2 suteikė Teismui konsultacinės išvados teisę. Protokolas Nr. 9 suteikė teisę privatiems asmenims pateikti skundus Teismui, tuo atveju, jei valstybė-atsakovė yra ratifikavusi Konvenciją ir skundas yra patvirtintas Atrankos komisijos. Protokolas Nr. 11 pertvarkė kontrolės mechanizmą (žr. žemiau). Likusieji Protokolai numato Konvencijos institucijų struktūrą ir organizaciją.

6. Nuo 1980-ųjų metų, dėl sparčiai didėjančio pateikiamų skundų skaičiaus, tapo vis sunkiau šiuos skundus išnagrinėti per įmanomai trumpiausią laiką. Ši problema dar labiau paaštrėjo po 1990-ųjų metų, prisijungus naujoms susitariančioms šalims.

Užregistruotų bylų skaičius Komisijoje išaugo nuo 404 bylų 1981 m., iki 2037 bylų 1993 m. 1997-iais šis skaičius padvigubėjo (4750). 1997 m. Komisijoje užvedamų neregistruotų arba laikinų bylų skaičius viršijo 12000. Panašiai keitėsi ir Teismo statistika – nuo 7 bylų užregistruotų 1981 m., iki 52 bylų – 1993 m., ir 119 bylų – 1997 m.

7. Didėjantis bylų skaičius lėmė diskusijas dėl būtinumo pertvarkyti Konvencijos kontrolės mechanizmą. Pradžioje nuomonės dėl pertvarkymo išsiskyrė, tačiau galiausiai buvo priimtas sprendimas dėl vieningo, nuolatos veikiančio Teismo sukūrimo. Pagrindinis tikslas buvo supaprastinti kontrolės mechanizmą taip, kad bylos būtų nagrinėjamos per įmanomai trumpesnę laiką ir, tuo pačiu, sustiprinti visos sistemos teisminį pagrindą, atimant iš Ministrų Komiteto teismo funkcijas.

1994 m. gegužės 11 d. Protokolas Nr. 11 prie Europos Žmogaus Teisių Konvencijos dėl “Kontrolės mechanizmo pertvarkymo” buvo atviras pasirašyti visoms valstybėms-narėms.

II. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

A. Teismo struktūra

8. Europos Žmogaus Teisių Teismą sudaro teisėjai, kurių skaičius atitinka valstybių-narių skaičių (šiuo metu yra 45 teisėjas¹). Teisėjų, turinčių tą pačią pilietybę, skaičius nėra ribojamas. Teisėjus renka Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja šešių metų kadencijai. Pusei per pirmus rinkimus išrinktų teisėjų kadencija baigiasi po trijų metų, tai įgalina atnaujinti teisėjų sudėtį kas trys metai.

Teisme teisėjai dirba savo vardu ir neatstovauja jokios valstybės. Eidami savo pareigas teisėjai negali užsiimti jokia veikla, nesuderinama su jų nepriklausomo, bešališko ar pilnalaikio pareigų atlikimo reikalavimais. Teisėjų pareigų trukmė baigiasi jiems sulaukus 70 metų amžiaus.

Plenariniuose posėdžiuose Teismas trijų metų kadencijai išrenka Teismo Pirmininką, du jo pavaduotojus ir du kolegijos pirmininkus.

9. Pagal Teismo Reglamentą Teismą sudaro keturios kolegijos, kurios yra suformuotos pagal geografinius ir lyčių lygybės kriterijus ir turi įkūnyti skirtingas Konvencijos valstybių-narių teises sistemas. Dvejoms kolegijoms vadovauja Teismo pirmininko pavaduotojai, likusioms dviems – Teismo išrinkti Kolegijų Pirmininkai. Kolegijos Pirmininkams padeda, ir esant būtinybei, juos pakeičia jų pavaduotojai.

10. Kiekvienoje kolegijoje dvylikos mėnesių laikotarpiui yra sudaromi trijų teisėjų komitetai.

11. Septynių teisėjų kolegija rotacijos principu yra renkama Kolegijos viduje, o nagrinėjant bylą dalyvauja tos Kolegijos Pirmininkas ir teisėjas, išrinktas nuo byloje dalyvaujančios Aukštosios susitariančios šalies. Jei pastarasis(oji) nėra kolegijos narys(ė), tokiu atveju jis/ji dalyvauja *ex officio* teisėmis. Kolegijos nariai, neįeinantys į septynių teisėjų kolegijos sudėtį dalyvauja posėdyje kaip pagalbiniai nariai.

12. Septyniolikos teisėjų Didžioji Kolegija yra renkama trijų metų laikotarpiui. Be *ex officio* narių - Prezidento, Vice-Prezidento bei Kolegijų Pirmininkų.

B. Teismo procesas

1. Bendros nuostatos

13. Kiekviena Aukštoji susitarianti šalis (valstybinės paraiškos) ar fiziniai asmenys (individualios paraiškos) gali kreiptis į Teismą dėl bet kokio, jų manymu, (kitos) Aukštosios susitariančios šalies padarytos Konvencijos įtvirtintų nuostatų

---

¹ Žr. priedą Nr. 2 (teisėjų sarašas).

pažeidimo. Aiškinamąjį raštą asmenims, norintiems kreiptis į Teismą, bei pareiškimo formuliarą galima gauti Teismo Kanceliarijoje.

14. Bylų nagrinėjimas naujame Teisme vyksta pagal rungtyniškumo bei viešumo principus. Teismo posėdžiai pagrindiniai yra vieši, tačiau, esant išskirtinėms aplinkybėms, Teismas gali nuspręsti kitaip. Visuomenė gali susipažinti su šalių pasisakymais bei kitais dokumentais byloje.

15. Kiekvienas fizinis asmuo gali pats asmeniškai pateikti individualią paraišką, tačiau patartina turėti teisinį atstovą. Teisinis atstovavimas yra privalomas Teismo posėdžių metu arba po to, kai priimamas sprendimas dėl bylos priimtumo. Europos Taryba yra nustačiusi nemokamos teisinės pagalbos procedūrą asmenims, neturintiems pakankamai lėšų susimokėti už teisines paslaugas.

16. Oficialios Teismo kalbos yra anglų ir prancūzų, tačiau pareiškimai gali būti pateikti bet kuria iš oficialių valstybių-narių kalbų. Po to, kai pareiškimas buvo paskelbtas priimtinu, būtina vartoti vieną iš oficialių kalbų, išskyrus tuos atvejus, kai Kolegijos arba Didžiosios Kolegijos Pirmininkas leidžia toliau vartoti tą kalbą, kuria pareiškimas buvo pateiktas.

2. Priimtumo sąlygos

17. Kiekvienas individualus pareiškimas patenka atitinkamai Kolegijai, kurios Prezidentas paskiria pranešėją iš teisėjų tarpo. Preliminariai išnagrinėjęs pareiškimą pranešėjas nusprendžia ar byla bus nagrinėjama trijų teisėjų komitete ar kolegijoje.

18. Komitetas be tolimesnio nagrinėjimo gali vienbalsiai nuspręsti dėl bylos nepriimtumo arba ją išbraukti iš svarstomų bylų sarašo.

19. Individualūs skundai, kurių Komitetas nepaskelbė nepriimtinais arba pranešėjas perdavė bylą Kolegijai, o taip pat ir valstybiniai pareiškimai, yra svarstomi Kolegijos. Kolegija priima sprendimą dėl bylos priimtumo ir esmės, kaip taisyklė dviem atskirais sprendimais, tačiau esant galimybei - vienu.

20. Jei nagrinėjamas pareiškimas yra susijęs su skirtinga Konvencijos nuostatų interpretacija arba priimamas sprendimas prieštarauja anksčiau Teismo priimtam sprendimui, tokiu atveju Kolegija gali perduoti bylą svarstymui Didžiajai Kolegijai, jei nei viena iš šalių tam neprieštarauja.

21. Pradinėje pareiškimo nagrinėjimo stadijoje procedūra yra rašytinė, nors Kolegija gali nuspręsti bylą svarstyti viešai. Tokiu atveju, svarstomi ir klausimai dėl skundo esmės.

22. Kolegijos vienbalsiai priimtas nutarimas dėl bylos priimtumo turi būti motyvuojamas ir skelbiamas viešai.

3. Esmės nagrinėjimas

23. Jeigu Kolegija priėmė nutarimą dėl skundo priimtumo, ji gali pasiūlyti šalims pateikti papildomus parodymus ar raštiškus paaiškinimus, tame tarpe ir

pareiškėjo pageidaujamą teisingą kompensaciją. Šalys gali būti pakviestos dalyvauti viešame bylos esmės svarstyme.

24. Kolegijos Pirmininkas teisingumo tikslais gali pasiūlyti arba leisti bet kuriai Konvencijos valstybei-narei, kuri nėra viena iš šalių byloje, pateikti savo raštiškas pastabas arba, išskirtiniais atvejais, dalyvauti viešame svarstyme. Aukštoji susitarianti šalis, kurios pilietis yra pareiškėjas, taip pat turi teisę jame dalyvauti.

25. Svarstant bylos esmę Kanceliarija tarpininkauja derybose dėl taikaus dvišalio susitarimo. Šios derybos yra slaptos ir viešai neskelbtinos.

4. Nutarimai

26. Kolegijos nutaria balsų dauguma. Kiekvienas teisėjas, dalyvaujantis pareiškimo svarstyme turi teisę raštiškai prie nutarimo pareikšti savo nuomonę, pritarančią ar prieštaraujančią priimtam nutarimui, bei paaškinti šio prieštaravimo priežastis.

27. Jeigu pareiškėjas skundžiasi dėl skirtingos Konvencijos nuostatų interpretacijos ar jų pritaikymo, arba dėl svarbių bendro pobūdžio klausimų, tokiu atveju kiekviena iš šalių turi teisę trijų mėnesių bėgyje nuo Kolegijos priimto nutarimo datos, pateikti prašymą, kad byla būtų peržiūrėta Didžiosios Kolegijos. Tokius prašymus nagrinėja Kolegija iš penkių Didžiosios Kolegijos narių, kurių tarpe yra ir Teismo Kancleris, Kolegijų pirmininkai, išskyrus tos Kolegijos pirmininką, kuriai priklauso pateiktas prašymas, bei teisėjai išrinkti eiliškumo tvarka, nepriklausantys prašymą priėmusiai Kolegijai.

28. Kolegijų nutarimai įsigalioja praėjus trims mėnesiams ar anksčiau nuo tada, kai šalys pareiškia, jog nepageidauja pateikti Didžiajai Kolegijai prašymą dėl pareiškimo peržiūrėjimo arba, jei Kolegija atsisako peržiūrėti pateiktą pareiškimą.

29. Jei Kolegija patenkina šalių prašymą peržiūrėti pareiškimą, Didžioji Kolegija vienbalsiai priima nutarimą, kuris yra galutinis.

30. Visi įsigalioję Teismo nutarimai yra privalomi valstybėms atsakovėms.

31. Europos Tarybos Ministrų Komitetas prižiūri Teismo nutarimo vykdymą. Ministrų Komitetas patikrina, ar valstybė, pripažinta kalta dėl Konvencijos nuostatų pažeidimo, ėmėsi atitinkamų veiksmų įvykdyti išipareigojimus pagal Teismo priimtą nutarimą.

5. Konsultacinė išvada

32. Ministrų Komitetui prašant, Teismas gali pateikti konsultacinę išvadą dėl Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo klausimų.

Ministrų Komiteto nutarimai prašyti Teismo konsultacinės išvados priimami balsų dauguma.

33. Didžioji Kolegija balsų dauguma pateikia konsultacinę išvadą. Kiekvienas teisėjas turi teisę raštiškai prie konsultacinės išvados pateikti savo nuomonę bei priežastis dėl nuomonių neatitikimo.

PRIEDAS Nr. 1

Svarbiausi Europos Konvencijos straipsniai pagal Protokolo Nr. 11 nuostatas

1950 m. Konvencija

- Straipsnis 2 Teisė į gyvybę
- Straipsnis 3 Kankinimo uždraudimas
- Straipsnis 4 Vergijos ir prievartinio darbo uždraudimas
- Straipsnis 5 Teisė į laisvę ir saugumą
- Straipsnis 6 Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą
- Straipsnis 7 Nėra bausmės be įstatymo
- Straipsnis 8 Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą
- Straipsnis 9 Minties, sąžinės ir religijos laisvė
- Straipsnis 10 Saviraiškos laisvė
- Straipsnis 11 Susirinkimų ir asociacijų laisvė
- Straipsnis 12 Teisė į santuoką
- Straipsnis 13 Teisė į veiksmingas teisinės gynybos priemones
- Straipsnis 14 Diskriminacijos uždraudimas

Protokolas Nr. 1

- Straipsnis 1 Nuosavybės apsauga
- Straipsnis 2 Teisė į mokslą
- Straipsnis 3 Teisė į laisvus rinkimus

Protokolas Nr. 4

- Straipsnis 1 Įkalinimo dėl skolos uždraudimas
- Straipsnis 2 Judėjimo laisvė
- Straipsnis 3 Piliečių išsiuntimo uždraudimas
- Straipsnis 4 Kolektyvinio svetimšalių išsiuntimo uždraudimas

Protokolas Nr. 6

- Straipsnis 1 Mirties bausmės panaikinimas

Protokolas Nr. 7

- Straipsnis 1 Procedūrinės garantijos svetimšalių išsiuntimo atveju
- Straipsnis 2 Teisė apskusti nuosprendžius baudžiamosiose bylose
- Straipsnis 3 Žalos atlyginimas dėl klaidingo nuosprendžio
- Straipsnis 4 Teisė nebūti nubaustu dukart
- Straipsnis 5 Situoktinių lygybė

Protokolas Nr. 12

- Straipsnis 1 Bendras diskriminacijos uždraudimas

Protokolas Nr. 13

Straipsnis 1 Mirties bausmės panaikinimas (bet kokiomis aplinkybėmis)

PRIEDAS Nr. 2
TEISMO SUDĒTIS¹
(hierarchine tvarka)

9 février 2005

p. Luzius WILDHABER, Prezidentas	(Šveicarija)
p. Christos ROZAKIS, Koleģijos Prezidentas	(Graikija)
p. Jean-Paul COSTA, Koleģijos Prezidentas	(Prancūzija)
Seras Nicolas BRATZA, Koleģijos Prezidentas	(Jungtinē Karalystē)
p. Boštjan ZUPANČIČ, Koleģijos Prezidentas	(Slovēnija)
p. Giovanni BONELLO	(Malta)
p. Lucius CAFLISCH	(Šveicarija ²)
p. Loukis LOUCAIDES	(Kipras)
p. Ireneu CABRAL BARRETO	(Portugalija)
p. Riza TÜRMEŅ	(Turkija)
p-ia Françoise TULKENS	(Belģija)
p. Corneliu BÎRSAN	(Rumunija)
p. Peer LORENZEN	(Danija)
p. Karel JUNGWIERT	(Čekija)
p. Volodymyr BUTKEVYCH	(Ukraina)
p. Josep CASADEVALL	(Andora)
p-ia Nina VAJIĆ	(Kroatija)
p. John HEDIGAN	(Airija)
p. Matti PELLONPÄÄ	(Suomija)
p-ia Margarita TSATSA-NIKOLOVSKA	(buvusios Jugoslavijas Republikos Makedonijas pilietē)
p. András BAKA	(Vengrija)
p. Rait MARUSTE	(Estija)
p. Kristaq TRAJA	(Albanija)
p-ia Snejana BOTOCHAROVA	(Bulgarija)
p. Mindia UGREKHELIDZE	(Gruzija)
p. Anatoly KOVLER	(Rusija)
p. Vladimiro ZAGREBELSKY	(Italija)
p-ia Antonella MULARONI	(San Marinas)
p-ia Elisabeth STEINER	(Austrija)
p. Stanislav PAVLOVSCHI	(Moldavija)
p. Lech GARLICKI	(Lenkija)
p. Javier BORREGO BORREGO	(Ispanija)
p-ia Elisabet FURA-SANDSTRÖM,	(Švedija)
p-ia Alvina GYULUMYAN,	(Armēnija)
p. Khanlar HAJIYEV,	(Azerbaidžanas)
p-ia Ljiljana MIJOVIĆ	(Bosnijas ir Hercegovinos pilietē)
p. Dean SPIELMANN	(Liuksemburgas)
p-ia Renate JAEGER	(Vokietija)
p. Egbert MYJER	(Olandija)
p. Sverre Erik JEBENS	(Norvegija)
p. David Thór BJÖRGVINSSON	(Islandija)
p-ia Danutė JOČIENĒ	(Lietuva)
p. Ján ŠIKUTA	(Slovākija)
p. Dragoljub POPOVIĆ	(ressortissant de la Serbien- Monténégro)
p. Paul MAHONEY, Kancleris	(Jungtinē Karalystē)
p. Erik FRIBERGH, Kanclerio pavaduotojas	(Švedija)

¹ Teisējai nuo Latvijas ir **Serbijas Juodkalnijas** kol kas neišrinkti.

² Išrinktas kaip teisējas nuo Lichtenšteino.

